מוסיקה

סיבליוס אמר תודה

פרשת יאן סיבליוס, הקומפוזיטור לפיני הקשיש, שרומה ע"י המו"לים והמגרים האמריקאים (ראה "העולם הזה" מס' 666) הכתה גלים בארץ קוקומבוס. מה מסתבר? סיבליוס אינו היחיד שלא קבל פרוטה בעבור ביצוע יצירותיו באמריקה. תוך הויכוח שנתעורר שם בעקבות הודעתו של סיבליוס הוסר הלוט מעל כל הפרשה הזאת. עתה ברור, כי לא רק האמן הצעיר והבלתי מנוסה שטרם ביסס את שמו בעולם, הוא קרבן לאלה הסותרים באמנותו. ספק אמנם אם ימצא מישהו נחמה בכך, אך כשלעצמה מעניינת למדי העובדה, כי בין אלה שלא קיבלו פרוטה בעבור ביצוע יצירותיהם נמצאים גם... פרוקופייב, סטראבינסקי, זולטן קודלי ואחרים. כמו כן לא שולמו כספים לרחמנינוף המנוח בעד חלק ניכר של יצירותיו והכוונה לאותן היצירות אשר יצאו לאור בטרם השתקע הקומפוזיטור־הפסנתרן הגאוני באמריקה.

מר צ'רלס טרילר, יו"ר ועדת המנהלים של החברה הפילהרמונית הניו־יורקית, לא יכול היה לעבור בשתיקה על דברי האשמה נגד עתודי המוסיקה באמריקה, ופירסם מכתב ארוך בעתונות בו הוא מסביר כי מסיבות טכניות אין כל אלה יכולים לקבל תשלום בעד ביצוע יצירות־הם. הוא דוחה את האשמתו של סיבליוס באמרו כי לפני חמש שנים נשלח לקומפוזיטור הפיני סכום של אלף דולאר. בעד ביצוע יצירותיו? לא. אלא שהיה שם אדם אחד, שלא יכול היה כנראה לסבול את העוול, הלך ותרם מכיסו את הכסף בעילום שם וביקש מהחברה להעביר את הכסף לסיבליוס.

ויכוח זה מזכיר לנו את האפיזודה הידועה שאירעה לג'ורג' גרשוין, הקומפוזיטור האמריקאי, בזמן שהותו בפריס, יום אחד הופיע אצל סטראבינסקי (המתגורר

דמיטרי שוסטקוביץ

נשיב: "יחי!"

כידוע, בפריז כפליט) אדם צעיר, ואמר כי יש ברצונו ללמוד אצל רבן הקומפוזיציה את תורת התיזמור. "שמי גרשוין" אמר. "לא שמעתי את השם" השיב סטראבינסקי וביקש להמשיך בשיחה. הפסיקו גרשוין: "אבל מאסטרו, אני ג'ורג' גרשוין, שחיבר את ה"רפסודי אין בלו", שהכניסה לי עד כה 100.000 דולר". פקח הקומפוזיטור הרוסי את עיניו, חשב רגע ואמר: "אם כך — כדאי שאני אלמד אצלך, ולא להיפך".

"שוסט" ענה אמן

פרופוקייב הרוסי אינו זקוק לכספים האמריקאיים... מצבו של המוסיקאי ברוסיה (כשם שמצבו של כל אמן אחר שם) הוא בכי טוב, כל שכן אחר שקיבל פרס סטאלין — אשנב לגן־עדן בברית המועצות.

הישגיה של רוסיה הסובייטית בשדה המוסיקה אינם מתבטאים רק במצבו הכלכלי המבוסס של המוסיקאי (לאו דוקא המפורסם) אך גם, ואולי בעיקר, בהיקף הפעולה הרחבה בקרב העם, ביחוד בשטח החינוך.

פרטים מעניינים ביותר על המוסיקה ברוסיה גילו אנשי משלחת מוסיקלית מכמה ארצות אירופה, שביקרה לשם כך ברוסיה. למשל, תלמיד בקונסרבטוריה משלם 500 רובל לשנה, אך הוא עולה למדינה 18 אלף רובלים לשנה. כל בית ספר מקיים שלש תזמורות סימפוניות בנות מאה איש. אחת לשם לווי, אחת כ"שפן נסיונות" למיצחים מתלמדים ואחת רפרנטטיבית. בריכת שחיה, מגרש טניס, מרפאות משוכללות לטיפול באף, אוזן וגרון (זמרים).

כל אלה נכללים כ"אמצעי עזר" בלימוד המוסיקה... אמן, כי יכירו בו וייקבע כי עליו להופיע — יוזמן מיד לסיור של 100 קונצרטים ואין לו עוד דאגה של פרנסה או פרסום. ואמנם כל אלה דברים נכונים הם. אלא — אלא, שבכל זאת, משהו אינו בסדר שם בחשבון הכללי.

רבות שמענו על המשברים שעברו בזמן האחרון על כמה קומפוזיטורים רוסיים, לרבות שוסטאקוביץ, על "פורמליזם", "דקאדנציה", על הכרזות חרטה ועוד. בזמן האחרון שוב עלה כוכבם של הקומפוזיטורים "המוחרמים", שחזרו כאילו בתשובה. בגליון האחרון של הירחון הסובייטי "ספרות סובייטית" שנתקבל בארץ אפשר למצוא תשובה לכך. שם קראנו על יצירתו האחרונה של שוסטאקוביץ, שוכתה להצלחה מרובה. ... מפנה רב חשיבות חל ביצירתו של שוסטקוביץ על ידי יצירתו זו, האורטוריה "שירת היערות" אשר בה העלה הקומפוזיטור את הנושא של תכנית סטאלין העקית: להפוך השממה לארץ פוריה. והנה קטע מתוך הטקסט לאורטוריה: "כבני האדמה הסובייטית ...משנשמע את קולו של סטאלין: "יהי!" נשיב למנהיגנו: "זה כבר נהיה". (האם פלא שהיצירה זכתה להצלחה?).

בין הקומפוזיטורים האחרים שזכו עתה לתהילה נמצאים האוקראיני שוקובסקי (היצירה: קנטטה "מולדת" ודמותה הראשית — קומוניסט צעיר); יאסיליי דצ'טרב (היצירה: הקנטטה "אדמה רוסית", המתארת את ימי המלחמה ומאבקו של העם "כדי לקיים את המשימה, שהטיל על העם סטאלין הגדול"); וכך הלאה וכך הלאה.

חידון ד'

1 קומפוזיטור צרפתי מפורסם מאד, שהיה גם רקדן ידוע ושימש מוסיקאי בחצר לואי ה־14, מת כתוצאה ממכה שקבל ברגל מ־שרביט הניצוח. מה שמו וכיצד יכולה מכה כה רצינית להגבם ע"י שרביט ניצוח?

2 לפני כמאה שנים המציא בלגי אחד בשם זקס כלי מוסיקלי, שהוא כיום אחד הפופולריים ביותר, אם כי הוא אינו נמנה על כלי התזמורת הסימפונית הקבועים. יש ומצרפים אותו לתזמורת בהתאם לדרישת הקומפוזיטור לעומת זה יש לו תפקיד חשוב מאד בתזמורת ג'ז. מה כינויו של כלי זה?

3 מי מבין הפילוסופים הצרפתיים המפורסמים היה גם קומפוזיטור ורכש לו מקום נכבד בתולדות המוסיקה?

4 קומפוזיטור איטלקי חיבר אופירה מפורסמת שדמותה הראשית היא אשה יפאנית, שעל שמה נקראת היצירה. מה שם האופרה ומי מחברה?

הג'ינג'י ואשת המם כף
...סטירת לחי מצלצלת.

"הקפיץ המחזיר": יהודה ופסח
אחרי אלפי שעות עבודה...

תיאטרון

המנצח נשאר מנוצח

לפני כשנה וחצי עצר אותנו ברחוב עלם גבה קומה, מרכיב משקפיים ו־עדין־קלסתר ושאל אם לדעתנו צריך הוא לשאת אשה. השבנו לו בשאלה מנומסת, דהיינו: מה לעזאזל עסקנו בחייו הפרטיים. העלם לא נבהל, והציג עצמו • שמו גדעון שמר.

הודעה זאת שינתה את כל יחסנו אליו. מתוך הכתבים שהגיעו אלינו כבר הספקנו להכיר כי גדעון שמר נחן בכשרון ספרותי בלתי מצוי. אז עוד היה בראשית צעדיו בספרות, ועוד התלבט, ככל אמן צעיר, בעיות הצורה. אחרי שיחה של שעתיים נדמה לנו כי שכנענו את העלם להקדיש את חילו לכתיבה, וזמן קצר אחרי כן נדפסו שנים מספוריו ("חמור נטוש" ו"פר של קיבוץ") ב"העולם הזה" להנאתם של הקוראים.

כעבור כמה זמן חדלנו לתמוה על שאלותיו המוזרות. התברר כי עלם זה מרבה לשאול, על כל דבר. כי על כן מוכן הוא ללמוד, מכל אדם. (הלואי וויכולנו כולנו לעשות כמוהו.)

לפני כשנה עלה בדעתו לכתוב מחזה. הלך גדעון ולמד, מכל מי שהיתה לו סבלנות ללמדו. במאים, שחקנים, סופרים וסתם ידענים היו מוריו. נסיונותיו השתפרו והלכו, עד כי ביום 24/8 הוצג לראשונה מחזה ממשי שלו.

המחזה היה טוב. שמחנו מאד וניגשנו אל המחבר, מאחרי הקלעים, כדי ללחוץ את ידו, והנה פניו מכורכמים, שערו פרוע, והוא כולו אבל וחפוי ראש.

אותו ערב היתה צריכה "להקת הכרמל" להציג הצגת בכורה לאורחים באולם "אהל" שבתל אביב. התוכנית כללה שני מחזות קצרים; "הקפיץ המחזיר" מאת גדעון שמר ו"מלחמה בגרוש" בתרגומו. ראינו רק את "הקפיץ המחזיר".

המחזה השני נפסל יומיים לפני ההצגה — אחרי שהוצג כמה פעמים במחנות צבא, ואחרי שהשקיעו בו הבמאי והשחקנים אלפי שעות עבודה, ואחרי שהוכנה התפאורה (רק מאות לירות על חשבון המדינה.) את נוסח המחזה לא קראנו, ויכול להיות שהאיסור מוצדק. אבל לאותם שהשקיעו בו עמל כה רב היתה זאת מכת לחי מצלצלת. וגדעון שמר הוא מפקדן של להקות השחקנים הצבאיות.

משום כך היה גדעון מדוכדך בעצם נצחונו.

במחזה "הקפיץ המחזיר" ראינו מה היא דעת קהל. בחור המכונה ג'ינג'י חטא לכתתו: בעת נסיגה, כשהיה צריך לחפות, במקלע על חבריו הנסוגים, הסתלק ממקומו עם המקלע, וכתוצאה מזה נפצע ה־מפ־כף. ג'ינג'י נחשב לפחדן, וחבריו מחליטים לדפוק אותו (או בלשון פשוטה: להמיתו) בהתקפה הבאה. אחד מחברי ה־כתה, הצעיר שבהם, מגלה את הדבר למפ־כף החדש וגם לחברתו של הג'ינג'י, ורדה. המפ־כף החדש מסכים לתכנית, ורדה מנסה להציל את הג'ינג'י, אבל הוא דוחה את עזרתה בגסות ומגרשה מעל פניו.

מתעוררת מחלוקת כשאחד החברים מסרב משום כך לצאת לפעולה. בתוך המחלוקת מתברר כי השנאה אל הג'ינג'י קיימת גם מלפני חטאו, וסיבתה קנאה בגלל הצלחתו אצל הנערות שבגדוד.

חייו של הג'ינג'י ניצלים במקרה, כי בדיוק בעת ההיערכות להתקפה באה הפקודה על ההפוגה. עתה לא נותר לחברי הכתה אלא לאחוז בדרכים תוקיות, והם מגישים תלונה ומשיגים פקודה לעצור את הג'ינג'י.

הבחורה השניה שבמחזה, אשתו של המפ־כף הפצוע, עוד איננה יודעת את המעשה. הג'ינג'י מגלה לה בציניזם רב מפני מה, לדעת החברים נפצע בעלה. כשהיא תוהה עליו, מגלה לה הג'ינג'י השקפת חיים שתתאים למעשה המיוחס לו.

נפש ורדה נקעה מהג'ינג'י, ובעת קיימת כמעט אחידות דעות ביחס אליו (יוצאים מהכלל אשת הפצוע וידידו). מובאת פקודת המעצר, והג'ינג'י בלווי שומר נשלח לארוז לו כמה חפצים.

והנה חוזר המפ־כף הפצוע מבית החולים. לכאורה הוא מסכים עם כל מה שמספרים לו החברים, אבל כשנכנס הג'ינג'י הוא מגלה להם כי מעשה "הפחדנות" נעשה לפי פקודה.

המחזה הוא טוב, אם כי לא חסרו בו פגמים. יש יתיר וחסר, ופעמים אין ההגשה על הטיפוס אלא על המגוחך. אבל בכללו עשוי הוא יפה. הטיפוסים ברורים והטכסט טבעי ושוטף.

הביצוע לא היה טוב. מלבד אריה (ה־ג'ינג'י) אכזבו כל השחקנים. רותי היפה גם התאפרה כך שטשטשה הרבה מחנה. יהודה נהם כאריה ויצחק התיחס לכל ה־ענין ברישול מזלזל. היה גם פגם טכני מסוים, — רותי גדולה ואריה אינו גבה קומה, ולכן יצא אפקט קומי בלתי מכוון כשהיא מתרפקת עליו (בדמעות!)

מובן שקשה לבוא בטענות אל השחקנים, כי ברור לנו שאותו ערב היו מדוכדכים, ועניין כמו ביטול חצי ההצגה עלול לקלקל גם את המחצית הנותרת.